

ВЕЛИКА СРБИЈА

НОВИНЕ СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ
БЕСПЛАТАН ПРИМЕРАК

БИЈЕЉИНА, СЕПТЕМБАР 2007. ГОДИНЕ
ГОДИНА XVIII, БРОЈ 2875

Приватизација или примитивизација

**СЛОБОДА
ПЕШЕЉУ**

Почели смо (1945) боси, голи, покрпани, крајње сиромашни са око 30 долара по становнику. За непуних пола вијека стигли смо до скоро средње развијене земље (око 2.500 долара). Били смо креатори бројних властитих производа који су цијеном и квалитетом побеђивали многе на свјетском тржишту, а на међународним лицитацијама наши грађевинари су преузимали најкомпликованије грађевинске подухвате.

Остварен је огроман материјални напредак,

наталожен огроман капитал високог технолошког нивоа.

Када је деведесетих дошло вријеме смјене система и преласка са друштвене на приватну својину владало је право одушевљење. Поглед је био усмјерен према развијеним и несмирено се вјеровало да ћемо се приватном употребом овог наталоженог капитала брзо уврстити у ред богатих. И заиста неки су у томе успјели, гдје је Словенија свијетом примјер.

А ми назад у сиромаштво. Сада тешко да остварујемо 40% дохотка деведесетих са озбиљним пријетњама будућег убрзаног пропадања јер како остварити развој када смо приватизацијом у потпуности разорили властиту привреду, а нема ни приближних институционалних рјешења како би се она обновила. Исјерали смо из фабрика раднике, те досадашње власнике који су и у непотпуном својинском облику били крајње привржени својим предузећима, градили их, инвестирали у њих и борили се за њихову повећану ефикасност. Једном ријечи, били су брижни и квалитетни власници.

САДАШЊИ КОНЦЕПТ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ - ПУТ ЕКОНОМСКОГ И СОЦИЈАЛНОГ СУНОВРАТА

Сада су они истјерани, а дошли су нови који су те фабрике будзашто купили и који то сада распродају. Ни трага о циљевима приватизације. Предузећа нестају, а остаје имовина која се сада продаје по далеко вишим цијенама него што се купило предузеће. **О развоју привреде скоро да више нико и не говори. Све се свело на бесмислено ситну предузетничку структуру која није у стању да ни приближно одговори изазовима и потребама модерног привредног развоја.** Све то убрзано води у потпуни економски, социјални и политички суноврат, Ко ће и да ли ће се ово моћи зауставити прије трагичног краја, питање је које стоји широм отворено? Јер, продубљено и неподношљиво сиромаштво је темељ зла свакојега.

Основни проблем наше приватизације је у поимању приватне својине која се жели остварити.

РАДНИЦИ СУ ЈЕДИНИ КВАЛИТЕТНИ ВЛАСНИЦИ ПРЕДУЗЕЋА

Опредјељење за индивидуалну, историјски превазиђену, примитивну својину, пут је који води у историјску прошлост и потпуну примитивизацију друштва. Примитивна индивидуална приватна својина деветнаестог вијека, која се ствара нашом приватизацијом, природно да води друштво у његову потпуну примитивизацију, одакле нема лаког избављења. Рјешење је, наравно, у стварању другачије својине путем приватизације.

Словенци, када су се одлучивали и градили концепт приватизације, угледали су се на Американце и западне Европљане. А тамо су препознали силна настојања да се радници уведу у сувласништво у предузећима. Јер, радници су најквалитетнији власници предузећа. Они су за њих животни везани и најзаинтересованији су за њихов рад. Због тога су за успјех својих предузећа спремни да се жртвују до крајњих граница и то не само да би зарадили плату него више од тога. Да би сажували запослење и градили професионалну каријеру. Американци су, уз силну финансијску помоћ државе већ успјели

да сваког свог четвртог радника преведу у сувласника предузећа (њих око 25 милиона). Интерно акционарство радника се показало далеко ефикаснијим (приватним) својинским обликом од досадашњег владајућег екстерног акционарства које је у двадесетом вијеку створило тако моћне, крупне капитале као што су мултинационалне компаније. То је својинска слика Америке али и цјелокупног развијеног западног свијета. Ако је двадесети вијек био вијек екстерног, за двадесетпрви вијек се сматра да ће бити вијек интерног акционарства.

Словенци су гледали и угледали се на развијене. Остварили су масовно интерно дионичарство, предали своја предузећа рад-

ницима. Побједио је национални интерес у поступку приватизације и резултат није изостао. Данас Словенија остварује око 19.000 долара по становнику и једна је од најуспјешнијих земаља Европе.

А ми се својим појединачним тендерским продајама крећемо назад у прошлост, у деветнаести вијек ситносопственичке индивидуалне приватне својине. То је својина ситне привредне структуре, најнижег капацитета богаћења, на којој основи није могуће градити савремено крупна предузећа високих предузетничких способности. Умјесто националног интереса превладао је ситан рачун купопродаја. наравно, све се заправо завршава у легалној, од државе организованој криминализацији. То је нужни

Прехрамбена индустрија Сава-Бијељина

логички завршетак једног нелогичног закона.

Бесмисленост продаје, као метода приватизације, видљиво је на први поглед.

Оно што се стварало, градило, таложило педесет или сто година, не може се по пуној цијени да купи из оскудне текуће штедње. То се нужно мора продати (купити) по сто пута нижој цијени од реалне. То је легално, легитимно, али није логично, није економски и друштвено оправдано. Економски је то упропаштавање властите привреде, а друштвено је то производња сиромаштва. То је поступак богаћења појединаца, а сиромашења народа. А на таквој социјалној основи није могуће градити модерну привреду и друштво. Само тамо гдје они који се

богате морају да богате и друге односно само тамо гдје, да би расли профити, морају да расту и наднице и запосленост, могуће је друштвено и економски напредовати. Код нас, у нашој приватизацији, није тако и због тога нужно пропадамо. Поступком ове приватизације наш круг је затворен: богати појединци-сиромашан народ-пропала привреда.

Пут изласка из ове ситуације је свакако враћање достојанства раднику, односно враћање радника у одлучујуће сувласништво у предузећима.

Проблем није у томе како то остварити. Ту су ствари до краја јасне и једноставне. Сав проблем је у политичкој снази која ће то извести, која је у стању да добије повјерење народа да се то оствари.

Да је проблем управо у томе

Пратећи досадашњи ток, приватизација има своје три фазе: одушевљење, огорчење, освјешћење. Судећи по друштвеном реаговању на појаве приватизације, изгледа да се налазимо у другој фази огорчења, а да још није наступила фаза освјешћења која у себе нужно укључује активна друштвена реаговања. Или они који су највише огорчени немају снаге да нешто промене

могуће је показати на два жива примјера у Семберији. Ријеч је о покренутом стечају предузећа "Сава" и неријешеном питању својинског статуса (приватизације "Бање Дворови".

Пратећи досадашњи ток, приватизација има своје три фазе: одушевљење, огорчење, освјешћење. Судећи по друштвеном реаговању на појаве приватизације, изгледа да се налазимо у другој фази огорчења, а да још није наступила фаза освјешћења која у себе нужно укључује активна друштвена реаговања. Или они који су највише огорчени немају снаге да нешто промене. Али, потпунијег освјешћења,

потпунијег схватања о величини штета које доноси ова приватизација изгледа да још увијек нема.

Недавно покретање стечаја над предузећем АД "Сава" прехрамбена индустрија у Бијелини, о томе рјечито говори.

Иако се сви слажу да се ради о предузећу од изузетног друштвеног и економског значаја политичких реаговања, да се спријечи пропадање, скоро да и нема.

Чињеница да је "Сава" тек сада стигла до стечаја, на свој начин говори о економском здрављу овог предузећа. Већ скоро десет година, од када се отпочело са овом приватизацијом, "Сава" је одолијевала не малим искушењима. И на крају је поклекла. Јер, нема јунака у привре-

Бања Дворови се мора сачувати од криминалне приватизације

ди, нема предузећа које је у стању да издржи терет овог Закона о приватизацији. Све једноставно мора да пропадне. **У поступку припрема за приватизацију, да би се јефтиније купило предузеће, једноставно мора да умре.** Сва заблуда ове приватизације је да је мртваца могуће оживјети. Данас се то више и не покушава. Предузећа се већ више не купују да би радила, него да би се распродала преостала имовина, наравно по много већој цијени. И све се то није мо посматра. Радници, као једини квалитетни власници, се истјерују из предузећа, а у посјед

улазе они који и не намјеравају да се баве дотадашњим пословима предузећа. И, очекује се да се на таквој својинској промјени гради успјешна привреда.

Посебно питање је приватизација кроз стечај, као што је овдје случај.

Суштински појам стечаја је настојање да се оствари економско оздрављење предузећа, са можда измјењеним програмом. Овдје се, међутим, стечај прави у циљу приватизације.

И сада долазимо до основног проблема.

Гријех "Саве" је што има неизмирених обавеза за порезе фонду ПИО и Фонду здравства, око десетак милиона. Када буде продавана, питање је да ли ће се намирити и 5% ових обавеза. И продаће се. А да у том износу (95%) отпишу обавезу и дозволе да ових 5% откупе радници, то није могуће.

Када би се, умјесто продаје, дозволило да се приватизација овог предузећа обави тако што ће се уз попуст продати радницима, онако како је то рађено у Словенији или како се ради на Западу, сигурно је да би ово предузеће економски оздравило и у будућности било веома успјешно. Јер, радници су најквалитетнији, најодговорнији власници. Они успјешно управљају америчким, западноевропским и словеначким предузећима, па зашто то не би било и код нас. Само, како побиједити ситан рачун појединачних продаја.

Још када би се у сувласништво "Саве" увели и индивидуални пољопривредници који је снабдијевају сировинама, као њени спољни акционари, Семберија би добила модерно и успјешно предузеће засновано на корпоративној својини која то обезбјеђује.

ВЛАДИН МЕТОД КОНЦЕСИЈЕ-ИЗГОВОР ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈУ ЈАВНИХ ДОБАРА

Нажалост, ово се вјероватно неће догодити. Продужиће се путем којим се кренуло до уништења "Саве" онако како су уништена и остала предузећа. Само, гдје радити и шта производити? Да ли један народ може да живи од премећања туђих роба или мора производити своје? Шта дати у замјену за иностране куповине?

"Сава" је вјероватно већ дио прошлости, а Семберију ускоро чека нови, можда још тежи, проблем.

Владу мучи проблем приватизације бања, који није нимало једноставан. Како продати топлу воду, то природно добро? Јер, природно добро је по својој суштини јавно добро, а оно се не да приватизовати.

Ипак, озбиљна је намјера да се и то приватизује. Влада већ смишља да то буде метод концесије.

И, опет, потпуно супротно од развијеног Запада.

Тамо су сва природна добра у потпуном или претежном државном власништву. **Коришћење најиздашњих природних добара је у потпуном власништву државе (велике хидроелектране, рудници топле воде велике издашности и слично). Тамо гдје је коришћење препуштено нижим територијалним заједницама (кантони, покрајине, окрузи, општине) обавеза је локалне заједнице да оствари власништво од најмање 51%.**

У Уставу Аустрије стоји једно интересантно рјешење.

У случајевима када локалне заједнице организују коришћење природних добара (напримјер мале хидроелектране) углавном су то акционарска или друштва са ограниченом одговорности. Обавезно је учешће општине од најмање 51%. Али, сматра се да то није довољна заштита, те је Устав одредио да се преосталом учешћу у капиталу од 49% додјељује само 5% управљачких права. Тако општина која учествује у капиталу са 51% има 97,5% управљачких права. То је потпуно правно обезбјеђење властитих природних добара. Тада без страха могу да улажу сви: Шпанци, Енглези, Швеђани, Американци и остали. Њихова управљачка права су безначајна и они практично могу само да очекују дивиденду али, немају шта да траже у управљању. Ово је примјер са колико се брижљивости Аустрија односи према властитим природним добрима.

Да ли ће Бања Дворови успјети да се истргне из концесија како би се остварила приватизација на основи интерног и екстерног акционарства уз доминантно присуство мјесне заједнице и општине, као носилаца и заштитника јавног интереса, остаје да се види. Видјећемо, заправо, хоће ли бити политичких ангажовања да се и код нас оствари западни концепт у приватизацији природних добара и тако допринесе њиховом успјешном коришћењу?

Оснивач и издавач: др Војислав Шешел* Издање приредио: Проф. др Алекса Милојевић*
Главни и одговорни уредник: Сениша Аксентијевић* Техничко уређење и компјутерски прелом:
Александра Здравковић* Штампа: Штампариа Драгић - Зрењанин